

Abort: Valgets uutholdelige letthet

Marianne Mjaaland
psykiater og forfatter

Jeg er blant dem som har opplevd de gamle abortnemndene. Skamrødmen brenner fortsatt i kinnene ved tanken. Til en gruppe aldrende, alvorlige menn la jeg frem min ytterst intime historie. Så tok en av mennene meg med bak et forheng. Med resten av mennene i samme rom kledde jeg av meg, la jeg meg på GUBenken, skilte bena og lot ham trenge inn for å granske mitt underliv og min troverdighet.

Bødler har jo bare som profesjon å ta liv på vegne av samfunnet. Slik jeg daglig gjorde på abortstuen

Historien er ikke spesiell. Traumatisk kan jeg heller ikke kalle den. Ydmykende og skambelagt riktignok, noe jeg i årevis har tilskrevet nemndens rituellet seksualiserte invadering av min kropp og sjel. Nå er jeg ikke lenger sikker. For et sted visste jeg nok at jeg sjonglerte litt for lettvent med ganske alvorlige ting.

På den tiden var jeg kvinneaktivist. Jeg gikk i demonstrasjonstog og gjorde mitt beste for å knuse motstandernes argumenter med polemikk, teorier, ord. Jeg ville løse dilemmaet, få plassert det, få lagt det, ja, *dødt*, en gang for alle.

Jeg har selv tatt to provoserte aborter. Som lege har jeg utført abortinngrep på andre. Jeg har sett lettelse. Iblant anger. Og ofte forvirring. Fordi dette ble annerledes, ble mer, enn disse kvinnene hadde tenkt. Enn jeg selv hadde tenkt.

Det skapte et ubehag jeg ikke forstod. For det passet ikke inn i min feministiske diskurs, hvor et abortinngrep er en bagatell, og ikke bare fordi det er atskillig enklere kirurgisk enn å operere en blindtarm. Alle barn har vel rett til å være ønsket, tenkte jeg.

Men ubehaget forsvant ikke. Det vokste. Gradvis skjønte jeg at dette handlet ikke bare om *dem*. Det handlet om *meg*. Ikke i min funksjon som eksekutør, altså bøddel – et ord jeg med undring har registrert har vakt reaksjoner. Bødler har jo bare som profesjon å ta liv på vegne av samfunnet. Slik jeg daglig gjorde på abortstuen.

For diskusjonen om når livet *egentlig* starter, er en så åpenbar unnvikelsesmanøver at jeg blir fylt med undring mer enn forakt for dem som fortsatt tyr til den. De skulle blitt med til ultralyddrommet. Sett hjertene banke. Så kunne de forklart når livet *egentlig* begynner.

Min voksende uro skyldtes ikke jobben. Den stammet fra arr som aldri helt hadde sluttet å verke, spor for bestandig risset inn. Påført av meg selv. Kan man sørge over eller savne fostre man selv har valgt vekk? Kan man ha som etisk grunnprinsipp at livet er ukrenkelig, og så med et skuldertrekk skusle det bort? Det hang ikke sammen. Politisk var det totalt ukorrekt. Og enkeltpasienters erfaringer gir bare begrenset gyldighet, pasienter er alltid «de andre». I min private omgangskrets ble temaet sjelden berørt, enda jeg visste at mange satt med erfaringen. Jeg var alene med min ambivalens. En hemmelig skam som burde forbli der, i mitt eget halvmørke.

Men noe måtte de vel bære på, likevel? Vi var jo mange. Og det slo meg hvilken overveldende taushet denne delen av vår private og kollektive historie er omgitt av. Jeg begynte å lete og lytte, etter fragmenter fra historiene under den tause overflaten. Og gradvis føyde de seg til, personlige historier, forskjellige historier. Historiene til de tusener av kvinner som har dette som en kroppslig og sjelelig erfaring.

De er ikke forankret i teoretiske betraktninger. Det er nettopp det som gjør dem verdifulle. For teoretiseringer er ikke å heve problematikken. Det er å redusere den, tilsøre den, ufarliggjøre den. Til ubehaget tilsynelatende forsvinner.

Det vil si, fra den offentlige bevisstheten. Så slipper fellesskapet å forholde seg til den etiske problemstillingen det privatiserte ubehaget skjuler: I et samfunn som har som grunnverdi å beskytte liv, tar vi hvert år livet av 14 000–15 000 fostre. Et ubehag vi har lang trening i å nøytralisere. Vi gjør det ved å fiksere problemstillingen i to punkter: På den ene siden gjennom å definere fosteret som en livløs celleklump, eller så *tilnærmet* livløs at å fjerne den uansett blir en bagatell. Derfra pendler man rett over til strikkepinneabortene, altså forrige århundres ekstremskjebner, og da snakker vi nødrett. Skulle vi kanskje nekte kvinner i «uløkk» å få utført inngrepet under verdige forhold, altså legalt og i sykehusets trygge og ritualisert nøytrale rammer? I spennet mellom disse punktene tegner man opp skremelsbildet av en truet abortlov. Man satser på grøstet tanken på mørkemennenes makt burde utløse i ethvert moderne, opplyst menneske.

Slik fikseres problematikken i 70-tallets velkjent diskurs. Vi slipper å forholde oss til alt som befinner seg i spennet mellom: De friske fostrene. Du og jeg, som har alle muligheter til å kunne fostre opp et barn. Men moderne kvinner velger moderne liv. Moderne liv krever kontroll. Derfor skraper vi ut friske fostre hvis et svangerskap ikke passer med utdannelsen, en planlagt reise eller forholdets dynamikk akkurat nå. Et barn som bare kommer dumpende – et mer synlig bevis på kontrollmangel kan man vel knapt tenke seg.

Det er nesten som om det som i utgangspunktet var en rett, nærmer seg ... *plikt*.

De av oss som likevel føler et ubehag, har bare ikke skjønt koden. Vi er ikke en del av flokken. Utstøtelse fra flokken er skammens mest grunnleggende dynamikk. Den skammen må vi ta inn over oss, som enkeltindivid og samfunn. Men å bli hengende der er ikke nok. For vi har litt for lett for å avfeie skam som patologisk, påført oss av andre. Denne skammen er selvvalgt. Kanskje er det grunn til å ta et skritt videre: undersøke om det å ta liv, i sin spede begynnelse eller ikke, er et etisk fundamentert grunnlag for skyld.

Kanskje følelsen av skam er et varsel om at det å ta abort fordi et barn ikke passer i livet akkurat nå, er for lett. Et trykk blir overført til den enkelte, fordi samfunnet med uutholdelig letthet har toet sine hender. Ønsket om at dette i større grad skal angå fellesskapet er legitimt. Men valget vil likevel alltid være vårt eget.

Lenge forsvarte jeg meg med at alle barn fortjener å bli ønsket. Nå tenker jeg at *livet* heller ikke er en liten gave å gi et barn. At voksne mennesker har ansvar for sine valg. Også valg av ønsker.